

จิตตมยปัญญา

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ถาม : เรื่อง “สร้างความสนุกในการภาวนา”

กราบขอความเมตตาไขข้อข้องใจในการปฏิบัติกรรมฐานครับ คือผมได้ฟังหลวงพ่อบอกว่า ให้ทำความสงบ เมื่อจิตสงบแล้วให้พยายามดูอาการของจิต หลวงพ่อได้อธิบายอาการของจิต ก็คือสติปัฏฐาน ๔ นี้ ก็คือการกระทำวิปัสสนา ผมก็พยายามฝึกในแนวนี้โดยเพียรทำความสงบของจิตแล้วก็ใช้แนวทางดูกาย ไล่ตามขั้นตอนของอานาปานสติ ผมพยายามปฏิบัติอยู่เป็นปีจึงรู้สึกดีในช่วงต้น มีปีติ สุข รุ่มมหายใจไม่ขาดพยายามรู้เนื้อรู้ตัวเป็นระยะ แต่เมื่อเวลาผ่านไปสัก ๔๕ นาทีก็รู้สึกเบื่อๆ บอกไม่ถูก แล้วก็เลิกปฏิบัติ

ผมฟังหลวงพ่อบอกอีกว่า หลวงพ่อภาวนาด้วยความสนุก คล้ายๆ เล่นเกมคอมพิวเตอร์ เล่นได้ทั้งวัน ผมก็มาปรับและลองภาวนา คือพอถึงตอนเบื่อๆ ก็จะสร้างความสนุกโดยการระงับจิตสังขาร คือคิดเอาเองว่าจะพยายามทำให้สัญญาและเวทนาหายไป ก็สนุกดีครับ แต่มันก็กลายเป็นว่าพยายามทำให้จิตมันว่างๆ ผมก็ถูกคิดได้ว่าหลวงพ่อดำเนินพวกที่ทำจิตว่างๆ เลยครับ

ขอความกรุณาแนะแนวทางด้วยครับ ขอเพิ่ม ขณะผมพยายามสนุกในการละสังขารกับเวทนา ผมยังรุ่มมและพยายามรู้ตัวว่ากำลังนั่งอยู่ควบคู่ไปด้วยครับ

ตอบ : เขามีหมายเหตุในอรรถกถามาด้วย ฉะนั้น สิ่งที่ว่าเขาถามมา เขาบอกว่าเขาทำมาเป็นปี เวลาศึกษาแล้ว ศึกษาแล้วทำมาเป็นปี ไขข้อข้องใจในการปฏิบัติกรรมฐานครับ คือว่าหลวงพ่อบอกว่า ต้องทำความสงบของจิต เมื่อจิตสงบดีแล้วให้พยายามดูอาการของจิต หลวงพ่อได้อธิบายว่าอาการของจิตคือสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งก็คือ

การวิปัสสนา ผมก็พยายามฝึกในแนวทางนี้ เพียรทำความสงบของจิตแล้วใช้แนวทางดู
กายไล่ตามอานาปานสติไปเรื่อย เห็นไหม ไล่ตามอานาปานสติไปเรื่อย แต่เวลาทำไป
แล้วมันรู้สึกเบื่อมาก รู้สึกเบื่อมาก

เวลารู้สึกเบื่อมาก ต้องทำความสงบของใจ ถ้าใจสงบแล้วนะ เราฝึกหัดใช้
ปัญญาๆ ฉะนั้น คำที่บอกว่า “เวลาทำความสงบของใจแล้วเมื่อไหร่จะได้ใช้ปัญญา” ทุก
คนเวลาปฏิบัติไปแล้วมันจะเป็นแบบนี้ มันจะเป็นแบบว่าเวลาปฏิบัติไปแล้ว ถ้าจิตมัน
สงบ จิตมันดี จิตมันสงบ จิตมันก็มีความสุข ถ้าจิตมันสงบ มันดี มันมีความสุข เริ่มต้น
ปฏิบัติใหม่มันจะเป็นแบบนี้แหละ พวกหญ้าปากคอก

หญ้าปากคอกทำสิ่งใด พอไม่เคยทำ พอทำได้มันก็ได้ดี แล้วดีก็คิดว่าสิ่งนั้นเป็น
ธรรมๆ พออยู่กับสิ่งนั้นสักพักหนึ่งมันจะเสื่อมหมดเลย ต่อไปมันจะเสื่อมไปข้างหน้า พอ
เสื่อมไปข้างหน้าแล้ว มันปฏิบัติไปไม่ได้มันก็เบื่อหน่าย พอเบื่อหน่ายแล้วก็เลิกไป แล้ว
กลับมาปฏิบัติใหม่ ปฏิบัติใหม่บางทีทำไม่ได้เลยนะ แต่บางทีทำได้ดีทำได้ดีเท่านี้ มันจะ
ต่อเนื่องไปไม่ได้ ถ้ามันต่อเนื่องไปไม่ได้ เพราะอะไร

เพราะว่าเวลาฝ่ายที่เขาปฏิบัติกันๆ เขาไม่ได้ใช้ปัญญาอะไรเลย แล้วเสร็จแล้ว
พอเขาทำให้สงบๆ อย่างนี้ แล้วเขาบอกว่าเป็นธรรมๆ พอบอกว่าเป็นธรรม คุรุบา
อาจารย์เวลาท่านที่เป็นจริงท่านจะบอกว่า **ต้องทำความสงบของใจก่อน พอใจสงบ
แล้วมันถึงจะใช้สติปัญญา มันจะยกขึ้นสู่วิปัสสนาได้ ถ้าวิปัสสนาแล้ว ถ้าเป็น
ความจริงแล้วมันถึงจะเป็นผล ถ้าวิปัสสนาตามความจริงแล้วมันเป็นผล**

แต่เวลาที่เรากล่าวว่าเราปฏิบัติแล้วมันว่างๆ ว่างๆ มันมีความสุขความสบาย...
มันไม่ใช่วิปัสสนา เพราะวิปัสสนามันต้องวิปัสสนาใช้ปัญญาการรู้แจ้ง รู้แจ้งในกาย ใน
เวทนา ในจิต ในธรรม

แต่เวลาเราทำความสงบของใจ มันสงบแล้วมันก็ว่างๆ มันก็มีความสุข เห็นไหม
ถ้าอย่างนี้ ถ้าอย่างนี้ถึงบอกว่า มันแบบว่า ที่หลวงพ่อบอกว่าตำหนิว่าทำว่างๆ ว่างๆ

เพราะทำว่างๆ มันยังไม่ใช้ปัญญาไง มันยังไม่ใช้ปัญญาคือว่ามันเป็นโลกีย์ปัญญา มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ มันเป็นการทำความสงบของใจเท่านั้น มันไม่ใช่วิปัสสนา

ที่นี้พอไม่ใช่วิปัสสนา เพราะเราหลงเชื่อ เราเชื่อการกระทำของเรา เราเชื่อประสบการณ์ของเราว่าสิ่งนี้เป็นธรรมๆ อย่างนี้ที่หลวงพ่อดำหนดิ ที่ว่าดำหนดิ ดำหนดิตรงนี้ไง ดำหนดิที่ว่ามันยังไม่เป็นความจริง แต่เราไปยึดว่ามันจะเป็นความจริง คือเราไปคาดหมายว่าเป็นความจริง มันเป็นจินตนาการนะ มันเป็นจิตตมยปัญญา

มันสุตมยปัญญา สุตมยปัญญาเป็นเรื่องหนึ่งใช้ใหม่ ถ้าจิตตมยปัญญาเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ฉะนั้น จิตตมยปัญญามันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าเป็นเรื่องหนึ่งแล้ว เพราะเราทำอย่างนั้นมันก็เทาๆ ที่ว่าเทาๆ เทาๆ กลางๆ มันจะไปเป็นความจริงมันก็ไม่เป็น จะบอกว่าคุณปฏิบัติไม่ได้เลย มันก็ได้ นี่มันไม่เป็นความจริงนะ ที่ว่าดำหนดิ ดำหนดิอย่างนี้ เวลาดำหนดิที่ว่ามันต้องทำให้เป็นจริงใจ ถ้าจริง จริงตรงไหนละ จริงก็ย้อนกลับมาที่เวลานี้

เราบอกว่าเราจะทำความสงบของใจก่อน ถ้าใจมันสงบแล้วเรายกขึ้นสู่วิปัสสนา

มันก็มุกกลับ แล้วเมื่อไหร่จะได้ใช้ปัญญาเสียที

ถ้าเราบอกเราจะรอสมาธิๆ เราจะทำความสงบของใจ ถ้าใจสงบแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา แล้วเมื่อไหร่มันจะสงบ แล้วแค่นั้นถึงจะวิปัสสนาได้ แค่นั้นละ แค่นั้นที่ว่ามันจะเป็นวิปัสสนาในการปฏิบัติที่ถูกต้อง แค่นั้นมันถูกต้อง

ถ้าแค่นั้นมันถูกต้อง เห็นไหม โดยพื้นฐาน ครูบาอาจารย์ให้ทำความสงบของใจเข้ามา พอทำความสงบของใจเข้ามา แล้วเราบอกว่าเราก็ทำความสงบของใจแล้ว

ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นจริงนะ บอกว่าปัญญาฝึกหัดใช้ได้ เวลาจิตสงบแล้ว ถ้าเราทำความสงบของใจได้ เราก็ทำความสงบของใจ เพราะอะไร เพราะถ้าใจสงบจริงๆ นะ มันจะมีความสุข

ที่นี้ความสุขมันทำสงบไม่ได้ง่ายๆ คราวนี้ทำสงบ แล้วคราวหน้าก็เลสมันรู้เท่าทันแล้ว ทำความสงบของใจมันจะยากขึ้น ถ้ายากขึ้น เราก็ต้องหาเหตุผล การหาเหตุผล

คือใช้ปัญญา ปัญญาอย่างนี้มันเป็นการฝึกหัด หลวงตาใช้คำว่า “วิปัสสนาอ่อนๆ” คำว่า “วิปัสสนาอ่อนๆ” พอจิตมันสงบแล้วเราฝึกหัดใช้ปัญญา

แล้วบอกว่าเราขอให้มันเป็นสมาธิก่อนแล้วฝึกหัดใช้ปัญญา บางคนก็คิดว่าทำสมาธิแล้วปัญญามันจะเกิดขึ้น จะผุดขึ้นมาเอง มันก็ไม่ใช่อีก มันไม่ใช่เพราะอะไร เพราะเวลาเราจิตสงบแล้ว ถ้ามันผุดขึ้นมา เขาเรียกธรรมเกิด เวลาธรรมเกิดนะ มันจะมีธรรมะผุดมาในใจเป็นคำๆ เลย ถ้าเราสงสัยสิ่งใด ที่นี้มันจะผุดขึ้นมาเลย ธรรมเกิดมันไม่ใช่อริยสัจ

แล้วธรรมเกิด มันก็มีบางคนอย่างเช่นหลวงปู่มั่นมีธรรมะเกิดเยอะมาก หลวงตา ท่านบอกว่าหลวงปู่มั่นเวลาธรรมะเกิด เกิดเป็นภาษาบาลีด้วย เวลาหลวงตาท่านธรรมะเกิดของท่านเป็นภาษาไทย เห็นไหม มันยังมีภาษาบาลี ภาษาไทย ภาษาความเข้าใจ นี่ เวลาธรรมะเกิด ธรรมะเกิดไม่ใช่อริยสัจ

ที่นี้พอเวลาธรรมะเกิด คนก็ไม่เข้าใจว่าธรรมะเกิดเป็นอย่างไร แล้วเวลาจิตสงบแล้ว ถ้าเราจะฝึกหัดใช้ปัญญา ฝึกหัดใช้ปัญญา เราฝึกหัดใช้ เราฝึกหัดใช้ ถ้าฝึกหัดใช้ แล้วบอกว่าฝึกหัดใช้ ใช้อะไร เพราะมันไม่เห็นสติปัญญา ๔ มันไม่เห็นกาย ไม่เห็นเวทนา ไม่เห็นจิต ไม่เห็นธรรม ก็เปื้อๆ นี่ไง

เวลาเราภาวนาไปมันจะเกิดอาการเบื่อหน่าย อาการเบื่อหน่าย แล้วอาการลังเล สงสัยในธรรมะ อาการสัจธรรมที่เราเชื่อไม่เชื่อ...ตั้งประเด็นนี้ขึ้นมา ประเด็นที่ว่าเราสงสัยสิ่งใด เราฝึกหัดใช้ปัญญา วิเคราะห์เรื่องนี้ ถ้ามันวิเคราะห์ได้ มันเพลิน แต่พอมันเพลินไป ถ้ามันเพลิน พอมันพิจารณาไปแล้วมันวางได้ อย่างนั้นก็ถูกต้อง ถ้าพิจารณาไป วางไม่ได้ เราก็กลับมาพุทโธ กลับมาใช้ปัญญาอบรมสมาธิ

ปัญหานี้ฝึกหัดใช้ได้ ปัญหานี้ฝึกหัดใช้ได้เลย แต่มันต้องมีคนที่เป็นบอกว่านี่คือโลกียปัญญา นี่คือนิพพานสมาธิ ฝึกหัดใช้ได้ ที่นี้พอฝึกหัดใช้ได้ พอเราฝึกหัดใช้ได้ใช้อย่างไร

มีดี ดูลิ แม่ครัวเขามีมีดี มีเครื่องทำครัว เขาทำอาหารได้ทั้งนั้นนะ เอาเครื่องครัวไปให้เด็กมันทำ เด็กมันเอาไปเล่น มันทำเล่นของมัน

นี่ก็เหมือนกัน เราฝึกหัดใช้ปัญญาๆ คนที่เขาทำเป็นแล้วเขาใช้ปัญญาไปได้เลย จิตสงบแล้วฝึกหัดใช้ปัญญา พอใช้ปัญญาไปแล้ว จิตมันแบบว่ามันพุ่งชาน มันไม่สงบ ไม่มีกำลังพอ เขาก็กลับมาพุทโธ กลับมาปัญญาอบรมสมาธิ พอปัญญาอบรมสมาธิมี กำลังขึ้นมา เขาก็ใช้ปัญญาต่อเนื่องกันไป เหมือนแม่ครัวที่ทำงานเป็น

เวลาครูบาอาจารย์ที่ท่านปฏิบัติเป็น ท่านเดินของท่านไปสะดวมาก พอ มันติดขัดก็กลับมาทำสมาธิ พอทำสมาธิแล้ว พอมันมีปัญญาได้ ท่านก็ฝึกหัดใช้ ปัญญาไปได้ คือมันทำได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

แต่ถ้าคนมันไม่เป็นฝึกหัดใหม่ เหมือนเด็ก เขามีดีไปให้เด็ก เด็กมันจะทำให้ตัว มันเองบาดเจ็บด้วย นี่ก็เหมือนกัน ฝึกหัดใช้ปัญญาๆ ปัญญาอะไร ปัญญาอะไร นี่การ ฝึกหัดๆ เวลาเราฝึกหัด อย่างนี้เป็นข้อเท็จจริง แต่เวลาปฏิบัติ เวลาที่เขาปฏิบัติเขาบอก เขากำหนดรู้เท่าทัน เขาห้ามใช้ความคิดนะ ถ้ามีความคิดเขาถือว่าพุ่งชาน แล้วถ้าทำ สมถะเขาว่าเกิดนิมิต เขาจะบังคับให้รู้ตามกิริยา ถ้าให้รู้คือว่าบังคับจิตให้อยู่ในการ เคลื่อนไหวอย่างนั้น แต่มันไม่ได้ใช้ปัญญา ปัญญาก็เกิดไม่ได้ ปัญญาเกิดไม่ได้หรือ

เวลาแนวทางปฏิบัติในหลายแนวทาง เพราะปัญญามันไม่อิสระ ดุสิต ความคิด เรามันต้องมีอิสระใช่ไหม อย่างที่ว่าประชาธิปไตย มันต้องมีเสรีภาพใช่ไหม คนถึงคิด ได้ใช่ไหม ถ้าคนไปบังคับเผด็จการไม่让他คิดนอกกรอบ อยู่ในกรอบ คนมันมีปัญญา ได้ไหม มันก็มีปัญญาไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราเคลื่อนไหว เราจะรู้ตัวอยู่อย่างนี้ แล้วปัญญามันเกิด ตรงไหน ปัญญามันเกิดตรงไหน ปัญญาไม่เกิด ถ้ามันรู้อย่างนั้นบ๊ีบ บังคับไว้ มันจะเกิด เวลามันลงสมถะ จิตเวลามันจะปล่อยวาง พอปล่อยวาง มันจะมีความสุข แค่นั้นนะ เวลามันแค่นั้นไ้

ฉะนั้นบอกว่า เวลาจิตสงบแล้วแค่นั้นถึงใช้ปัญญา คนถามปัญหาเรื่องนี้เยอะ มาก เวลาใช้ปัญญาไปแล้วก็บอกว่า ปัญญาที่ใช้ไปนี่มันเป็นโลกียปัญญา แล้วต้องทำ ความสงบของใจ แล้วเมื่อไหร่ล่ะ แค่นั้นสงบ แค่นั้นที่ใช้ปัญญา

ทีนี้เวลาใช้ปัญญา ขณิกสมาธิ อุปะการสมาธิ อัปปนาสมาธิ ถ้าอัปปนาสมาธิมันเป็น การที่เข้าไปถึงจุดสูงสุดของสมาธิของสมถะ เข้าไปพักผ่อนให้มีกำลังออกมา ถ้ามี กำลังออกมา ออกมาแล้วถ้าไม่น้อมไปสู่กาย เวทนา จิต ธรรม มันก็ไม่เกิดปัญญา

เวลาเข้าไปอัปปนาสมาธิมันต้องแบบว่าเข้าไปพักฐานของจิตเลย มีกำลังมาก แล้วพอลายตัวออกมา พอลายตัวออกมา พอจิตถ้าเข้าไปพักถึงอัปปนาสมาธิ ถ้าคนที่ปัญญาไม่เข้มแข็ง ปัญญาไม่มีกำลังมาก พอเข้าไปอัปปนาสมาธิก็บอกนี่คือนิพพาน เราเข้าไปเห็นนิพพานแล้ว เราอยู่แค่นิพพานนี้เรารู้แล้ว มันลึกแต่ว่า มันละเอียดมาก ละเอียดมากอย่างนั้นมันก็เกิดปัญญาไม่ได้ เวลามันคลายตัวออกมา อุปะการ คำว่า “อุปะการะ” คือว่าจิตมันกระทบได้ จิตมันคิดได้ พอจิตมันคิดได้ นั่นนะ ตรงนี้เราฝึกหัดใช้ เราฝึกหัดใช้ปัญญา ถ้ามันเป็นปัญญาไปได้

ถ้าเป็นปัญญาไปไม่ได้ เห็นไหม แค่นั้น คำว่า “แค่นั้น” มันอยู่ที่จิตนิสัย อยู่ที่ อานาจาสนา บางคนสมาธิพอประมาณแบบปัญญาอบรมสมาธิ สุขขวิปัสสโก ใช้ ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญามันจะไล่ไปเลย คิดเท่าไรก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิด ไล่จนมันหยุดคิด หยุดคิดนั่นคือสมาธิ แต่มันแป๊บเดียว เดี่ยวคิดอีกแล้ว แล้วก็ ไล่เข้าไปๆ จนจิตมันตั้งมั่น พอจิตตั้งมั่น พอมันจะคิด นั่นนะจิตเห็นอาการของจิต ตรง นั่นนะวิปัสสนา ถ้ามันจับได้ มันเข้าสู่มรรค

มันต้องเข้าสู่มรรค เข้าสู่สังขะ เข้าสู่อริยสังข ถ้าไม่เข้าสู่อริยสังข มันไม่ใช่ธรรมะ มันเป็นวิปัสสนิก มันเป็นจินตนาการ จิตตมยปัญญา แล้วบอกว่า จิตตมยปัญญาเป็น ความผิดใช้ใหม่

จิตตมยปัญญาห้ามเกิด ก็ไม่ใช่ เพราะจิตตมยปัญญามันเป็นระหว่าง เห็นไหม สุตตมยปัญญาคือการศึกษาศึกษา มาเพื่อปฏิบัติ เวลาปฏิบัติไป เพราะขณะที่เรา มีกิเลสอยู่ แต่เราเกิดปัญญา นี่จิตตมยปัญญา คือมันยังไม่สะอาดบริสุทธิ์ใจ ถ้าจิตมันสงบแล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนา มันจะเกิดภาวนามยปัญญา

จากสุตตมยปัญญา จิตตมยปัญญา มันจะเป็นภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญา คือเป็นมรรค คือเป็นความสะอาดบริสุทธิ์ สัมมาทิฏฐิ สัมมากัมมันโต สัมมา

หมด คือสัมมาถูกต้องชอบธรรมหมดใจ ถ้าถูกต้องชอบธรรมหมด นี่ภาวนามยปัญญา มันไม่ใช่จิตตมยปัญญา

เพราะคำว่า “จินตนาการ จิตตมยปัญญา” มันมีเรา มีเรา มีสมุทัย มีสิ่งเจือปน มันไป มันถึงเป็นจิตตมยปัญญา แต่จิตตมยปัญญามันเป็นระยะ มันเป็นระหว่างทาง ก้าวเดิน มันต้องมี มันต้องผ่าน มันเป็นทางผ่าน มันเป็นทางผ่าน จิตมันต้องผ่านนั้นไป ถ้าจิตผ่านนั้นไป มันก็จะถามว่าแค่นั้น แค่นั้น อย่างไร ถึงจะใช้ปัญญาได้

ปัญญานี้ฝึกหัดใช้ได้เลย เพราะว่าถ้าเป็นสมาธิ สมาธิ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อปัปนาสมาธิ นี่เป็นกรรมฐาน แต่ในสมัยพุทธกาลหรือในสิ่งที่ว่าเป็นพวกเกจิเขาจะมี ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน เห็นไหม ตั้งแต่ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสนัญญายตนะ วิญญูญายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ นี่สมาบัติ ถ้าสมาบัติมันสมาบัติ ๘ มันเพ่งกสิณ มันเพ่งกสิณ สมาบัติ มันเป็นแบบว่าสมาธิส่งออก

แต่ถ้าเป็นขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อปัปนาสมาธิ อันนี้มันเป็นสัมมา มันจะย้อนกลับ เพราะมันอยู่ในมรรค มรรคคือสัมมาสมาธิ สัมมาสติ สัมมาสัมมัชฌิต สัมมาอาชีโว คำว่า “สัมมาฯ” มันอยู่ตรงนี้ เพราะคำว่า “สัมมาสมาธิ” คำว่า “สมาธิ” เพราะในมรรคนี้ไม่พูดถึงสมาบัติ ในมรรคนี้ไม่พูดถึงกสิณ แต่พวกกสิณ พวกสมาบัตินั้นเป็นอีกอย่าง

นี่พูดถึงว่าคำว่า “สมาธิมันก็ยังแตกไป” เพราะอะไร เพราะเป็นอจินไตย ๔ ฌาน กรรม โลก พุทธวิสัย คำว่า “อจินไตย” จิตของคนมันถึงหลากหลายมาก แล้วว่าแค่นั้น แค่นั้น คำว่า “แค่นั้น” มันจะย้อนกลับมา ย้อนกลับมาที่จริตนิสัย ย้อนมาที่อำนาจว่าเราสามารถสร้างอำนาจวาสนามาอย่างไร ถ้าได้สร้างอำนาจวาสนามาอย่างไร พอเราทำตามสิ่งที่มันตรงกับอำนาจวาสนาเรา มันจะคล่องตัว มันจะคล่องตัว มันจะสะดวก มันจะคล่องแคล่ว แล้วมันจะได้ผล

แต่ถ้าเราทำสิ่งที่เราไม่ชอบ แต่ถ้าพยายามฝืนทำ ทำได้ไหม ได้ แต่มันไม่สะดวก มันไม่คล่องตัว ไม่คล่องตัว มันก็ไม่ตรงกับกิเลสไง ถ้ามันตรงกับกิเลส มันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

นี่พูดถึงว่าหลวงพ่อดำหนิใจ เดี่ยวหลวงพ่อกัซม เดี่ยวหลวงพ่อกัดำหนิ

คำว่า “ซมกับดำหนิ” มีคนมาอุทธรณ์เยอะมาก มาอุทธรณ์เรื่องนี้ พอผู้ปฏิบัติใหม่มา พอปฏิบัติทำความสงบของใจ หลวงพ่อจะบอกว่าใช่ๆ

เราจะบอกว่าใช่ เพราะว่ามันไม่มีอะไรผิดพลาดนี้ มันไม่มีอะไรผิดพลาด เหมือนกับขั้นพื้นฐานมันก็เป็นอย่างนี้ มันก็ถูกต้องว่าใช่ แต่คำว่า “ใช่” มันไม่ใช่ว่าเป็น พระอรหันต์นี้ คำว่า “ใช่” คือว่าทำถูกทาง คำว่า “ทำถูกทาง” แต่เวลาพอปฏิบัติขึ้นไป แล้วเราจะบอกว่าผิด เพราะอะไร

เพราะเบสิกมันเป็นอย่างนี้ พื้นฐานเป็นแบบนี้ แต่เวลายกขึ้นไป เวลายกขึ้นไป เวลาทำงานนะ เหมือนรับสมัครงาน รับสมัครงานหมดเลย ถูกต้องดีงามหมด รับสมัครงานเข้ามา แต่ทำงานเป็นหรือเปล่า ทำได้หรือเปล่า นั่นอีกเรื่องหนึ่ง

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเขาปฏิบัติมา ถ้าบอกว่าใช่ เขามาถามว่า อย่างนี้หลวงพ่อถูกไหม ถูก เวลาพูด คนปฏิบัติมาก็เรื่องหนึ่งนะ แต่เวลาถามก็ต้องไปค้นคว้าทางวิชาการก่อน ก็จะไปตามนั้นนะ ถูกไหม ก็ถูก ก็พูดธรรมดา ทำไมจะไม่ถูก แต่ใจแข็งเป็นอย่างนั้น หรือเปล่า ฉะนั้น ถ้าใจเป็นอย่างนั้นนะ เวลาปฏิบัติขึ้นไปแล้วมันจะดีขึ้นเอง มันจะดีขึ้นไปเลย เพราะอะไร เพราะพื้นฐานมันดี แต่ถ้าพื้นฐานมันไม่ดี มันจะไปไม่ได้ใหม่ พอไปไม่ได้ขึ้นมา ก็มาบอกวาก็หลวงพ่อกัดำหนิใจ พอถูกแล้ว ว่าถูกด้วย ว่าใช่ด้วย พอปฏิบัติไปจะวิปัสสนิก ไปใช้จินตนาการของตัวเอง แล้วพอมันเป็นไปก็จะบอกว่าอย่างนี้ใช่ใหม่ ถ้าบอกว่าไม่ใช่ มันเป็นขั้นๆ ไปไง

อันนี้ก็เหมือนกัน เขาบอกว่าเขาปฏิบัติมา ทำความสงบของใจ พยายามทำความสงบของใจ แล้วทำความสงบของใจแล้วไปปฏิบัติในแนวทางสติปัฏฐาน ๔ มีความสุขมาก เห็นไหม เวลาปฏิบัตินะ เขาทำอยู่เป็นปี เวลาที่มีความสุขมาก แล้วทำไปแล้วลมหายใจยังมีอยู่ มีความรู้สึกอยู่ แต่มันรู้สึกเบื่อๆ ฉะนั้น พอเบื่อๆ แล้ว พอมาฟัง หลวงพ่อพูดว่า เวลาผู้ที่ภาวนา ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนา เวลาจิตมันเห็นอาการของจิต มันจับต้องได้แล้ว หลวงพ่อภาวนาด้วยความสนุก คล้ายๆ กับเล่นเกมคอมพิวเตอร์ เล่นได้ทั้งวัน ผมก็เลยมาปรับลองว่า เห็นไหม พอเวลามันเบื่อๆ เราก็คิดถึงความสุข เราก็

คิดถึงว่าเราจะพิจารณาคิดเอาเอง ระวังสังขาร ระวังสัญญา ระวังเวทนาด้วยการคิดเอาเอง

การคิดเอาเอง การทำสิ่งใด ใช้ปัญญาถูกทั้งนั้นนะ เพราะว่าอะไร เพราะว่าคนทำความสงบของใจแล้ว ใจพอสงบแล้ว พอจิตสงบแล้วเราจะเดินหน้าต่อไปอย่างไร

ถ้าคนมีอำนาจาสนานะ พอจิตสงบแล้วมันจะเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เวลาเวทนามันเกิด เวลาเรานั่งสมาธินะ เวลาเวทนามันเกิดนะ โอ้ย! เจ็บปวดมาก เวลาจิตมันสงบนะ พอเจ็บปวดจนเราสงบได้ เวลาจะทำอะไร ทำไม่เป็น แต่ก่อนที่จะสงบ เราก็ผ่านเวทนามา เวลาจิตสงบแล้วทำไม่รู้จักรเวทนามละ เพราะว่าอะไร เพราะจิตสงบแล้ว ถ้ามันไปเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม มันถึงจะเป็นสติปัญญาฐาน ๔ มันถึงเป็นวิปัสสนา

แต่ขณะที่เรานั่งสมาธิ ใครนั่งสมาธิทุกคนเจ็บปวดทั้งนั้นนะ เวทนาทั้งนั้นนะ เราก็วางเวทนามา เราเข้าสมาธิโดยการพุทโธ โดยปัญญาอบรมสมาธิ โดยผ่านเวทนามานะ ผ่านความเจ็บปวดมานะ จิตมันสงบลงได้ พอจิตสงบลงได้ แล้วจะไปอย่างไรต่อ คนถามอย่างนี้ทั้งนั้น แล้วทำอย่างไรต่อ

ถ้าทำอย่างไรต่อ พอจิตสงบแล้วเราก็อยู่กับความสงบนั้น เวลามันคลายตัวออกมา คลายตัวออกมา ถ้าเราจับได้ เราก็จับ ถ้าเราจับไม่ได้ นั่งต่อไป เดี่ยวเวทนามันก็มา ถ้าเวทนามานะ เห็นไหม จิตมันมีกำลัง

บอกว่าแค่นั้นเมื่อไหร่ถึงจะได้วิปัสสนา เมื่อไหร่แค่นั้นเราถึงจะได้ใช้ปัญญา

นี่ไง พอจิตสงบ จิตเรากำหนดพุทโธ เราทำความสงบของใจ เราผ่านเวทนา นี้ด้วยปุถุชน ด้วยคนหนา ต้องต่อสู้กันเต็มที่เลย มันถึงวางเข้ามาได้ พอวางเข้ามาได้แล้วนะ พอจิตสงบแล้ว เวลามันคลายตัวออกมา เวลาเวทนามันเกิด จิตมีกำลังหรือยัง จิตมันสงบแล้ว มีกำลังแล้ว ถ้ามันคลายตัวออกมา มาเจอเวทนา ที่นี้มันจับเวทนาเล่นได้เลย ถ้ามันจับเวทนา แต่มันไม่จับนะสิ แล้วมันหาไม่เจอด้วย “ว่างๆ มีความสุข โอ้ย! สุขมาก ทำอะไรไม่ถูกเลยหลงพอ”

มึงนั่งต่อไป เดี๋ยวเวหนามันก็มา ถ้าเวหนามาแล้ว คราวนี้จิตสงบแล้ว มันจับได้แล้ว เห็นไหม

นี่เขาบอกว่า เขาอุกคิคิดว่าหลวงพ่อดิว่าทำจิตว่างๆ ไม่ถูก

คำว่า “ติ” ติคนที่หลงทาง เวลาคนที่ปฏิบัตินะ พยายามส่งเสริมนะ หลวงตา เวลาท่านออกไปเทศนาว่า การ ท่านบอกว่าที่ท่านไป ไปทำไม ไปเอาหัวใจคน ไปเอาหัวใจคน

เวลาหลวงปู่มันท่านอยู่นะ เวลาท่านเทศนาว่า การ “หมุ่คณะให้ปฏิบัติมานะ จิตนี้มันแก้ยากนะ ผู้เฒ่าจะแก้วะ แก้จิตนี้แก้ยากมากนะ”

หลวงปู่มัน หลวงตาท่านไปไหนนะ ท่านไปเอาหัวใจคน แล้วเวลาภาวนา เขาใช้อะไรภาวนา เขาใช้หัวใจภาวนา หัวใจนี้ภาวนา เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา เขาค้นคว้าหาใจของเขา เขาพยายามจะประพฤติปฏิบัติเพื่อจะมีคุณธรรมในใจ แล้วมันมีที่ไหน ก็มันมีที่ใจใจ ถ้ามีที่ใจ

ทีนี้เวลาคนที่ประพฤติปฏิบัติ เวลาใครจะมาปฏิบัติก็บอกว่าขอให้ปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนท์ “อานนท์ เธอบอกเขาเถอะ ให้เขาปฏิบัติบูชาเถิด อย่างบูชาเราด้วยอามิสเลย”

ถ้าใครปฏิบัติ นี่เขาจะค้นคว้าหาใจของเขา เราก็ส่งเสริมไง ถ้าส่งเสริมนะ ถ้าใครทำได้ มันก็เป็นประโยชน์ไป ถ้าใครทำไม่ได้ ก็ให้กำลังใจ แล้วถ้าทำมาถูกทาง มันก็ดี ถ้าเริ่มต้นมา เริ่มต้นมาถูกทั้งนั้นนะ เพราะเริ่มต้นจากคนไม่เป็น ทำอะไรมันก็ดูไม่น่าเกลียด

คนฝึกงาน รู้ว่าคนฝึกงาน ผู้ที่เขาชำนาญการเขาบอกไม่เป็นไร ขอให้ทำเถอะ คนฝึกงาน ขอให้ทำ ขอให้ชยัน เดี๋ยวผิดถูกข้างหน้า เดี๋ยวเราจะรู้กัน แต่ถ้าเราไม่ทำอะไรเลย เราอยากเป็น แต่เราก็ไม่ทำอะไรเลย เราก็กลัวผิดไปตลอดเลย เราก็ไม่ได้ฝึก

ฉะนั้น เวลาเขาฝึก ขึ้นพื้นฐานได้ทั้งนั้นนะ ถูก เอาเลย แต่พอไปหลงตัวเองไปหลงตัวเองว่ามีคุณธรรม เพราะมันว่างๆ พอว่างๆ ว่างๆ มีเหตุผลอะไร

เขาบอกว่าเวลาเขาทำของเขา เขาคิดของเขา ว่าเวลาหลงพ่อภานาสนุกมาก

สนุกเพราะจิตมันจับ แล้วเวลามันปล่อยวาง มันเห็นใจ เวลาจิตเราจับกาย จับ เวทนา จับจิต จับธรรมนะ พิจารณาไปแล้วมันปล่อย พอปล่อยแล้ว ใหม่ๆ ก็ไม่รู้ ใหม่ๆ พอปล่อยแล้วก็คิด ใหม่ๆ ขนาดที่ว่าคิดว่านามธรรมไม่มี โดยจิตได้สำนึกคิดว่า นามธรรมมันไม่มี มันมีแต่รูปธรรม นามธรรมนี้จับต้องไม่ได้ แต่พอจิตมันสงบไปแล้วมัน ไปเห็นจิตเข้า มันตกใจ สิ่งที่เป็นนามธรรมทำไมมันเห็นชัดเจนขนาดนี้

พอมันตกใจแล้ว พอดูแล้ว พอจิต อ้อ! มันมี ถึงเป็นนามธรรม จิตเป็นนามธรรม ปฏิสนธิจิตมันมี ทุกอย่างมันมี เป็นสมาธิ สมาธิก็เห็นอยู่ ก็จับต้องได้ เวลามันเสวย อารมณ์ มันพิจารณาไป โอ้โฮ! ที่นี่มันสนุกใจ โอ้โฮ! ภานาทั้งวันทั้งคืน ทั้งวันทั้งคืนนะ

เหมือนที่หลงตาท่านว่า เวลาอดอาหารไป ภานาดีมาก แต่มนุษย์มันก็ต้องมี อาหาร ไม่มีอาหาร มันก็จะตายชะ ถ้าตายไปโดยไม่ฆ่ากิเลส มันก็น่าเสียดาย ฉะนั้น เวลาจะมาฉันอาหาร มันละล้าละลัง มันไม่อยากฉันเลย เพราะฉันเข้าไปแล้วมันหนัก หน่วง มันภานาไม่ดี จิตไม่รู้ไม่เห็นอะไรเลย เหมือนเรือเกลือ แต่เวลาอดอาหาร มันจับ ต้อง มันพิจารณาไปพึบๆ ไปเลย ๗ วัน ๘ วัน อู้ฮู! อดอาหาร แต่มันอยู่ไม่ได้ มันต้องมา ฉันอาหารนะ พอฉันเข้าไปแล้วมันก็เป็นอย่างนี้

ฉะนั้น เวลาที่ว่าสนุก สนุกมากๆ สนุกเพราะอะไร เพราะมันจะได้จะเสีย มัน เหมือนเจ๊กก พวกเจ๊กกเวลาทำการค้า โอ้โฮ! มันงมมาก เพราะมันรวย เจ๊กก เพราะ มันได้ตลอด หยิบจับอะไรเป็นเงินเป็นทองหมดนะ เงินทองมันไหลมาเทมา ใครบ้างไม่ อยากได้ ทุกคนอยากได้ทั้งนั้นนะ

ไฉนก็เหมือนกัน เวลาภานา ถ้ามันพิจารณาได้ เหมือนเจ๊กก มันได้ตลอด แหม! ทำอะไรก็สนุกครึ่ครึ่ เวลาจิตเสื่อมนะ ไม่รู้เป็นเจ๊กอะไรเลยละ เวลาจิตเสื่อม ทุกข์มากนะ

ครูบาอาจารย์ทุกองค์ที่ท่านปฏิบัติมาจะมีประสบการณ์อย่างนี้ทั้งนั้น จะมีจิต เจริญรุ่งเรืองแล้วเสื่อมถอย เพราะว่าเวลามันจะเป็นอกุปปธรรม ถึงคงที่ มันจะต้องทำ ถึงที่สุด ต้องมีขณิมาปฏิบัติ มรรคสามัคคีรวมตัวแล้วสมุจเฉทปหาน พอสมุจเฉทปหาน

ชำระกิเลสโดยข้อเท็จจริงถึงจะเป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคามี เป็นอนาคามี เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป แต่ขณะที่กว่าจะได้ตรงนี้

ฉะนั้นบอกว่า เวลาจะสมุจเฉตพหวน ช้างกระดิกหู งูแลบลิ้น เป็บเดียวนะ แปะ! ขาดเลย แต่กว่าจะมาจ่อถึงตรงนี้ได้ ล้มลุกคลุกคลานมาขนาดไหน ขณะที่ล้มลุกคลุกคลานนั่นคือฝึกหัด เหมือนกับพวกที่ฝึกหัดทำงาน ฝึกหัดจนกว่าจะเป็น จนกว่าจะชำนาญ

แต่เวลาครูบาอาจารย์ท่านชำนาญ เว้นไว้แต่ชิปปาปัญญา พิจารณาหนเดียวชำระล้างกิเลสไปเลย นั่นเป็นชิปปาปัญญา ผู้ที่สร้างบุญกุศลมามาก อย่างพวกเราได้สร้างบุญกุศลมา ขนาดว่าทำจิตให้สงบได้สมาธิก็มีความสุขแล้ว แล้วยกขึ้นสู่วิปัสสนาได้นี้เก่งมาก วิปัสสนาไปแล้วทำงานยังจับพลัดจับผลู มีพวกคนโกง พวกทุจริตเขามาคอยหลอกคอยลวง คอยหลอกคอยลวงก็ล้มลุกคลุกคลานๆ ทำของเราเต็มทีขึ้นมา เห็นใหม่

เพราะว่าเย็น ดุสิ ตอนนี้อย่างไรๆ ก็อยากได้ผลตอบแทนมากๆ แล้วก็โดนหลอกกันไปทั้งนั้นนะ ด้วยความหวัง เขาก็อยากได้ผลประโยชน์ แต่เวลาไปเข้าทางของฝ่ายทุจริตแล้วเสียหายกันไปทั้งนั้นนะ วิปัสสนาก็เป็นแบบนี้ กิเลสมันหลอกเอาหัวปักหัวปำมันทำเรื่อยๆ ไป เห็นใหม่

ฉะนั้น เวลาที่บอกว่าเวลาใครมาแล้วเราจะส่งเสริมเขา ภาวนาแล้วมีแต่ความสนุกสนาน แต่เวลาเราใช้แบบนี้ไป เขาบอกว่าเวลาเขามาพิจารณาแก้เบื้อหนายของเขาด้วยการทำลายสัญญา การทำลายเวทนานี้หายหมดเลย สนุกดีมาครับ แต่มาจุกคิดได้ว่าหลวงพ่อดำหนดานิพวกทำจิตว่างๆ

หลวงพ่อดำหนดานิแต่คนที่มักง่าย แล้วคิดว่าสิ่งนั้นเป็นผล คือเขาหลง เขาหลงว่าที่เขาทำมาแล้วว่างๆ นั่นนะมันเป็นวิปัสสนาหนึ่ง สอง มันเป็นมรรคเป็นผล เราจะติคนอย่างนั้น เราจะตำหนิคนอย่างนั้น หรือไม่ก็คนที่เขามีโอกาส เพราะจิตเขาดีแล้ว พอภาวนาไปแล้ว กำลังของสติ กำลังของสมาธิ กำลังของปัญญามันแก่กล้าแล้ว มันควรจะมีเจริญองกาม มันควรจะมีสติ มหาสติ คือมีความละเอียดรอบคอบไปกว่านั้น คือจะต้องทำงานของตัวเองให้เจริญองกามขึ้นไปกว่านั้น นี้ครูบาอาจารย์ท่านติพวกนี้

คำว่า “ติ” ติคือชี้แนะ ชี้แนะให้เขาเจริญงอกงาม ชี้แนะส่งเสริมให้เขาขึ้นไป ฉะนั้น เวลาจะติ ติเพื่อก่อ ถ้าเวลาติ ติเพื่อก่อ ก่อร่างสร้างตัว ติเพื่อคุณธรรม ติเพื่อประโยชน์ แต่เวลาผู้ที่ฝึกหัดใหม่ ฝึกหัดใหม่เขาทำได้ทั้งหมด แต่เวลาเรามาทำแล้ว ที่เห็นว่าหลงฟอดีพวกจิตว่างๆ

ติเพราะว่าเขาไม่พัฒนาของเขาขึ้นไปหนึ่ง สอง ติว่าเขาคิดว่าสิ่งนั้นเป็นคุณธรรมแล้ว ถ้าเป็นคุณธรรมจะติ ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล จิตดวงใดไม่มีมรรค ไม่มีผล ถ้ามรรคมันคืออะไร แล้วคิดว่าธรรมที่ว่าว่างๆ ว่างๆ อย่างนี้โดยไม่มีเหตุผล มันจะเป็นคุณธรรมใหม่ แล้วคิดดูสิ กว่าเขาจะมีศรัทธาความเชื่อ กว่าเขาจะทำจิตของเขาสงบได้ แล้วเขาทำได้ขนาดนี้ แล้วจะปล่อยให้เขาเสียหายไปหรือ ถ้าไม่ปล่อยให้เสียหายก็ต้องบอก บอกก็คือชี้เข้าไป พอชี้เข้าไปก็ว่าหลงฟอดี

ติเฉพาะผู้ที่หลงผิด แต่ไม่ติโยม เพราะโยมบอกว่าโยมทำแล้วมันดี เพราะโยมทำแล้วมันแก้เบื่อหน่าย เวลาทำไปเป็นอย่างนี้จริงๆ เวลาทำไปแล้วมันจะจำเจ หลงตาถึงบอกว่า เวลาปฏิบัติแล้วมันต้องมีอุบาย อุบายพลิกแพลง อุบายพลิกแพลงไป ไม่ใช่เดินจงกรมอย่างไรก็เดินอยู่อย่างนั้นนะ ก็เลสมันบอก “เฮ้ย! มึงมีปัญหาบ้างสิ กูชี้ก็เฉย หลอกมึงแล้ว มึงโง่เกินไป กูไม่ต้องทำอะไรเลย มึงก็เชื่อกูอยู่นี้ เฮ้ย! มึงใช้ปัญญาหน่อยสิ” ก็เลสมันจะพูดอย่างนั้นเลย หลงตาถึงบอกว่าให้ใช้อุบาย ให้มีปัญญาบ้าง ถ้ามีปัญญาอย่างนั้นมันก็จะพัฒนาขึ้นมาไง ถ้ามันพัฒนาขึ้นมามันก็เป็นปัญญา

ไม่ใช่เราจะทำจำเจอยู่อย่างนั้นนะ เวลามันเบื่อหน่าย พอโยมมาใช้คำว่า “ทำลายสัญญา ทำลายเวทนา”...ก็ถูก ก็หาทางออกไง คนเรามันไม่มีทางไป มันหาทางออก มันก็ต้องหาทางออก ถ้าหาทางออก พอทำไปแล้วถ้ามันดีขึ้นก็ดีขึ้น ดีขึ้นมา

ฉะนั้น พอหลงฟอดี มันก็ได้ประโยชน์ขึ้นมา พอหลงฟอดีว่าพวกที่ทำจิตว่างๆ พวกที่ทำจิตว่างๆ ไม่มีเหตุผล

ติคนที่ควรจะได้ประโยชน์ แล้วเขาไม่ได้ แต่ของโยม ถ้าโยมใช้เป็นอุบาย โยมใช้เป็นอุบายว่า เราจะทำลายสังขาร เราจะทำลายเวทนา เราจะทำลายใจ ทำลาย ทั้งๆ ที่เป็นจินตมยปัญญา คือยังไม่เห็นตัวตนจริง คือจิตไม่เห็นอาการของจิต

ถ้าจิตเห็นจริง มันไม่ใช่คิดเอาเอง มันเห็นชัดๆ เลย เห็นกายก็เห็นกาย เวทนาที่มันจับต้องได้เลย เห็นจิต จิตเศร้าหมอง จิตผ่องใส ถ้าเห็นธรรมนะ จิตเห็นอาการของจิต เห็นธรรมคือความคิด มันจับได้ พอจับได้ มันแยกได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ความคิด อารมณ์หนึ่งมันแยกเป็นขั้นๆเลย เป็นกองเลย เป็นกอง

พอมันแยกออกปั๊บ ถ้าปัญญามันทัน หยุดหมดเลย หยุดหมดเลย ความคิดไปไม่ได้ พอคความคิดไปไม่ได้ ถ้ากำลังมากขึ้น พอพิจารณาปั๊บ มันแยกหมดเลย รวม พับ! ปล่อย เป็นตทั้งหมด หายหมดเลย ก็คิดอีก จับอีก พิจารณาอีก แยกอีก แยกไปเรื่อยๆ ทำไปเรื่อยๆ ถ้าจิตมันสงบมันทำได้ ถ้าจิตไม่สงบ ปล่อย กลับมาพุทโธ กลับมาใช้ ปัญญาอบรมสมาธิ กลับมาสร้างกำลัง เห็นใหม่

แม้ครวที่ชำนาญการ แม้แต่เครื่องมือทำครัวไม่พร้อม ก็สามารถดัดแปลงทำจนมันเป็นไปได้ แต่ถ้ามันเป็นความจริง มรรคต้องสมบูรณ์ มรรค ๘ ต้องสมบูรณ์ มรรคสามัคคี มรรคสามัคคี มรรคสมดุล มรรคสมบูรณ์หมด เราพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่า เดี่ยวช่องนี้ๆ พิจารณาเปรียบเทียบช่องนั้นช่องนี้ มันก็เปรียบเทียบเหมือนมรรค ๘ คนหนึ่งทางสมาธิ มันหนักสมาธิ กำลังสมาธิก็พิจารณาได้ง่าย คนหนึ่งทางปัญญา ปัญญาพิจารณาไปแล้ว สมาธิอ่อนลงมันก็ไปไม่ได้ คนหนึ่งทางไหนละ มรรค ๘ เห็นใหม่

พิสูจน์ พยายามตรวจสอบ พยายามใช้ปัญญา ช่องไหนๆ พอจิตมันรวมลง มันพร้อม พับ! จบเลย มรรคสามัคคีนี้สมบูรณ์เลย ถ้าสมบูรณ์ มันก็เป็นความถูกต้องไง ฉะนั้นบอกว่า ขอคำแนะนำด้วย ขอเพิ่ม และผมพยายามสนุกในการละสัญญาและเวทนา ผมยังรู้ลมอยู่นะ

ใช่ ยังรู้ลมอยู่ เพราะว่าถ้าเราใช้ปัญญา เรามีตัวตนของเรา มีสมาธิของเรา มันถูกต้อง เรารู้ลมอยู่ ถ้าจะไม่รู้อะไรเลยนะ อับปนา ถ้าอับปนาสมาธิ ทำอะไรไม่ได้ เข้าไปพักเอากำลังเฉยๆ แล้วออกมา อับปนาสมาธินั้นจะไม่รู้อะไรเลย ไม่รู้จักลม ไม่รู้จักอะไรทั้งสิ้น ฉะนั้น ถ้ายังรู้ลมอยู่ ใช่ว่า ใช่ว่าได้ ทำปฏิบัติไป

ที่นี้ที่ว่าจินตมยปัญญา สุขุมยปัญญาคือการศึกษ แล้วค้นคว้าด้วยสัมมาสมาธิ มันจะเกิดจินตมยปัญญา จินตนาการเพราะเรายังรู้เท่าไม่จริง การจินตนาการ พอลงสงบแล้ว เวลาจิตเราสงบแล้ว จิตสงบแล้วทำอย่างไรต่อ

ถ้ามันไม่รู้ไม่เห็นอะไร จำฟัง จำฟังก็นึกให้เป็น แต่นึกในสมาธิ แต่โดยปกติ เรา นึกโดยสามัญสำนึกของเรา แต่ถ้าจิตสงบแล้วเราจำฟัง จำฟัง รสชาติมันแตกต่างกันนะ ถ้าไปรู้เห็นอะไร ขนพองสยของเกล้า พอไปรู้ไปเห็น ขนลุกๆ ถ้ามีสมาธินะ ขนลุกขนพอง

แต่ถ้าไม่มีสมาธิ นึกแล้วจิตๆ ก็นึกอยู่ทุกวัน นึกก็นึกอยู่อย่างนี้ ก็รู้เห็น อยู่อย่างนี้ ไม่เห็นมีอะไรเลย แต่ถ้าจิตเป็นสมาธิ มีกำลังนะ พอจำฟังไปนึกไป โอ้โฮ! ขนลุกหมดเลย แล้วมันสะท้อน พอสะท้อนขึ้นมา เขาเรียกว่าธรรม สังเวช ธรรมะมันสะท้อนหัวใจให้สังเวช จิตใจนี้สังเวชมาก สังเวช มันจะชำระ มันจะคายของมันไป

ฉะนั้น สิ่งที่ว่า ที่ทำอยู่นี้มันยังรู้ลมอยู่เนาะ ถ้ารู้ลมอยู่เนาะ ไซ้ รู้ลมอยู่ แต่มีกำลัง ถ้าเป็นสมาธิจะมีกำลัง ถ้าไม่เป็นสมาธิ ไม่มีกำลัง คำว่า “กำลัง” คือพิจารณาแล้วปล่อย วาง กำลังมันเหนือกว่านะ จับต้องสิ่งใดมันทะลุปรุโปร่งไปหมดเลย นี่คือกำลัง

แต่ถ้าไม่มีกำลังนะ ไปไม่รอดใจ คือความคิดมันไปไม่ได้ คิดอะไรก็ติด คิดอะไรก็ คิดไม่ออก คิดอะไรก็จะหัวขมขมเขา นี่ไม่มีสมาธิ สมาธิไม่เข้มแข็ง

ถ้าสมาธิเข้มแข็งนะ หยิบจับอะไรได้หมด นึกถึงอะไร ชาติผัวะ! นึกถึงปัญหา จบ นึก โอ้ย! ไปได้หมดเลย นี่สมาธิดี สมาธิดี พอยกขึ้นสู่ปัญญานี้ไปพบบๆ เลย สักพัก เดียวนะ ไปไม่รอดแล้ว พอไปไม่รอด วางเลย กลับมาพุทโธ

ฉะนั้น สิ่งที่ว่าโยมใช้แบบนี้ บอกว่าสิ่งที่คิดเอาเอง พยายามทำให้สัญญาและ เวทนาหายไป นี่เป็นจินตนาการ เป็นการฝึกหัด เป็นการกระทำ

คนเรามันต้องฝึกหัด มีการฝึกหัด มีการกระทำ มันถึงจะเป็นผู้ทำงานเป็น แล้ว เป็นผู้ชำนาญการไปข้างหน้า ฉะนั้น ถ้าฝึกหัดอยู่ ไม่เสียหาย เพราะเขารู้ตัวอยู่ รู้ตัวอยู่ ฝึกหัด แต่ที่ตำหนิ ตำหนิคนที่สวมรอย คือเป็นอย่างที่โยมว่า แล้วก็อ้างอิงว่านี่คือ คุณธรรม นี่ได้ชำระล้างกิเลสแล้ว อย่างนี้ดี ดีเพราะอะไร ดีเพราะเขารู้ๆ อยู่กับตัว แต่ เขายังไม่เคยปฏิบัติได้มากไปกว่านี้ เขาเลยไม่รู้ว่สิ่งที่เขาทำ เขาทำที่เขาทำได้ว่า ถูกต้อง แต่มันยังมีคุณธรรม มีการกระทำที่ละเอียดกว่านี้ ที่มีความรอบคอบกว่านี้ แล้ว มีผลมากกว่านี้ที่เขาควรทำได้ อันนั้นนะดี ดีเพื่อจะว่าสิ่งที่เ็งทำอยู่นั้นมันผิด คำว่า “ผิด” คือผิดจากศีลธรรม

แต่ผู้ที่ปฏิบัติใหม่ๆ ถูก ถูกเพราะอะไร เพราะเขาทำได้ขนาดนี้ เขาเก่ง ผู้ที่ฝึกหัดใหม่ทำได้ขนาดนี้เก่งแล้ว แต่การเก่ง เก่งในการปฏิบัติ แต่ไม่ได้เก่งในคุณธรรม แต่ถ้าฝึกหัดต่อเนื่อง ยกขึ้นสูงขึ้นไป มันจะเข้าสู่คุณธรรม ถ้าเข้าสู่คุณธรรม มันจะมีศีลธรรมในหัวใจ อันนี้มันเป็นสมบัติ เห็นไหม สมบัติของใจดวงนั้น

ฉะนั้น ปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป จินตมยปัญญามันเป็นอย่างนี้ มันไม่มีความเสียหาย จินตมยปัญญา แต่จินตมยปัญญาฆ่ากิเลสไม่ได้ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ฆ่ากิเลสไม่ได้ ขำระล้างกิเลสไม่ได้ กิเลสเหนือกว่า

ภาวนามยปัญญา มรรคญาณจะเข้าไปทำลายกิเลส ภาวนามยปัญญาต่างหาก ภาวนามยปัญญา มันถึงบอกว่า ไม่ใช่ทำให้จิตว่างๆ เพราะภาวนามยปัญญามันมีมรรคมีผล มันมีคุณธรรม มันมีความจริง แล้วมันก็ไปฆ่ากิเลสจริงๆ แล้วมันก็จะเป็สมบัติของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริง เอวัง